

תכונות המצביא*

מחדלים שחייבים למנוע

לעתים מבזבז מפקד עליון ביום הקרב את זמנו בכך, שמצדד הוא את חייליו בשורה ישרה ומקפיד על שמירת מרחק קבוע בין חייל לחייל, או משיב על שאלות שלישיו, או משגר אותם הנה ושמה, או מתרוצץ בעצמו ללא הפסק, בקיצור — הוא אומר לעשות הכל בעצמו — ויוצא אפוא שאינו עושה מאומה. בעיני נראים מפקדים כאלה ודומיהם כאובדי עשתונות, החדלים לראות את מה שחייבים הם לראות, והמסוגלים לעשות רק מעשים שנהגו לעשותם בכל ימי חייהם — כלומר, לנהל גייסות לפי כללי שגרה קבועים.

לקורא השואל בפליאה: הייתכן? — אשיב, כי לדעתי הסיבה לכך נעוצה בעובדה, שרק מעטים מתמצאים במשמעות הרעיונית של המלחמה. קצינים מן השורה מבלים את ימיהם בתרגולת של גייסות, בהאמינם שהיא מהווה את תמצית אמנותם. כאשר מופקד בידיהם פיקוד על ארמייה, הם מתנהגים כטירונים מתלמידים, ובהיעדר ידע מקצועי מעשי, הם עושים את מה שהורגלו לעשותו מימים ימימה. היבט אחד של אמנות זו — הקניית משמעת ודרכי לחימה — אופיו שיטתי; ואילו היבט האחר — אופיו אינטלקטואלי. כדי לעמוד בדרישות הכרוכות בהיבט זה, אין להסתפק בבחירת אנשים רגילים ופשוטים.

אדם חייב להיות מוכשר מבטן ומלידה למקצוע המלחמה. אם תכונותיו האישיות אינן כליל השלמות, הרי לא יהיה יותר מגנרל בינוני. דינו של המצביא כדן שאר בעלי הכשרונות. צייר חייב להיות מחונן מלידה לאמנותו כדי שיעטיין בה, כן דינו של מלחין וכל אמן אמיתי אחר. כל האמנויות הנעלות שוות מבחינה זאת. זה מסביר, מדוע שומעים לעתים נדירות כל-כך על מדענים המצטיינים במקצועם. אכן, חולפות מאות בשנים ולא קם מדען בעל-מוניטין, טכניקה עשויה אמנם לתרום לשיפור אידיאות ושכלולן, אולם אין בכוחה לעצב אישיות, מפני שעיצוב האישיות הוא פרי הטבע בלבד.

בשנות שירותי היכרתי הרבה קולונלים טובים, שלאחר מכן נעשו גנרלים גרועים ביותר. היכרתי כאלה, שנודעו ככובשים גדולים של אתרי יישוב, או שהצטיינו בתמרונים גייסות, ואילו פרט לכך לא השכילו לנהל כראוי אפילו אלף פרשים בקרב, לאחר שאיבדו לגמרי את עשתונותיהם בגלל הססנותם לקבל החלטות. איש כזה, אם יימסר לו פיקוד על ארמייה, יעשה כל מאמץ לשמור על מעמדו בעזרת תחבולות והתחכמויות, כי משאבי תבונה אחרים אין לו. במקום שמהלכיו יהיו מובנים יותר, הוא עוד מבבל את מוחות הקצינים והחיילים עקב שפע הודעותיו והוראותיו. הואיל ואפילו התרחשויות ועומות עשויות לשנות את מהלך המערכה כולה, עלול מצביא כזה לשנות את הוראותיו, ואז יגרם לערבוביה כללית ונוראה, ותבוסתו תהיה בלתי נמנעת.

* מתוך פרק תשעה-עשר של הספר "עיונים באמנות המלחמה" מאת מור ריס דה-סאקס (1750-1696) העומד לראות אור בהוצאת "מערכות"

יש לקבוע, אחת ולתמיד, עקרונות לחימה מחייבים ויודעים הן לגייסות והן לראשי הפיקוד. עקרונות אלה צריכים להיות כלליים, למשל שמירה על מרחקים קבועים במסע, תעוזה ותאוצה בהסתערות וסגירת רווחים בקו הראשון בעזרת הקו השני. למען יישומם אין צורך בהוראות כתובות, כי הרי עקרונות אלה מהווים את האלף-בית של כל איש צבא ויישומם הוא פשוט מאוד. יוצא אפוא שבניגוד להשקפה המקובלת בין הגנרלים, אין המצביא חייב לתת את דעתו לנושאים כאלה. מעל הכל מוטל עליו להתבונן בהתנהגותו של האויב, לעמוד על תנועותיו בשטח ולפענח את מערך כוחותיו. מוטב להסיח את דעת האויב בעזרת מהלך מדומה בנקודה מסוימת, כדי שינקוט צעד מוטעה ומבולבל, ואז לנצל הן את שעת הכושר והן את נקודת התורפה ולהנחית עליו מהלומת מוות. המצביא חייב אפוא לשמור על דעה צלולה ומנוע הוא מעיסוק בדבריי-הבל.

התקפות ומרדפים

אין דעתי נוחה מהסתבכות בקרבות מיד לאחר פרוץ המלחמה, אדרבא — סבורני, שמפקד מוכשר עשוי לנהל מלחמות במשך כל חייו, מבלי שיריבו יאלצוהו להיכנס לקרב אתם. שום דבר לא יגרום לאויב לצאת מכליו יותר מאשר יישום הכלל הזה, ודווקא גישה זאת עשויה לקדם את העניינים. הסתפקו אפוא ביוזמת סדרת התנגשויות מוגבלות, שתכליתן להתיש את האויב בהדרגה, ולבסוף הכריחוהו להסתתר מפניכם.

עם זאת, אין ברצוני להגיד, שאל לכם לנצל הזדמנות כלשהי להתקפה ולהכחדת האויב — או שתתעלמו משגיאותיו הטקטיות של היריב. על כל פנים ברצוני להטעים, שאין דרכי הניהול של המלחמה יכולות להיקבע על-פי מקריות. מחשבה שיטתית — היא אשר מהווה את שיא כשרונו של המצביא. מאידך, אם וכאשר תחליטו להסתבך בקרב, או לפחות דעו כיצד לנצל לטובתכם, ואל תסתפקו בניצחון שהושג בזמן ובמקום ההוא.

פתגם צרפתי אומר: "גשר זהב למען האויב!" וכוונתו — לתת לאויב לסגת עם תום המערכה. דבקות קפדנית מדי בסממה זאת היא משגה חמור. אדרבא, עליכם ללחוץ על היריב המובס ולרדוף אחריו עד קצה גבול יכולתכם. את נסיגתו, שלכאורה מהווה פתרון מוצלח כל-כך לסכסוך, הנכם מחויבים להפוך למנוסת בהלה. עוצבה של רבבת אנשים ביכולתה להשמיד צבא של מאה אלף במנוסתו. מרדף עד חרמה משרה טרור מחרירי וגורם נזק רב בשורות האויב, וכך תצליחו לסלק מפניכם כאילו במכה אחת. אולם, חייב אני להודות כי מרבית המצביאים אינם מאושרים אם המלחמה עומרת להסתיים מהר מדי.

לסיכום יורשה לי להשמיע עוד אזהרה: לדעתי אין ביכולתכם לבצע נסיגה "טובה", אלא אם כן יריבכם נלחם ברפיון ורישול. מאידך, מרדף המתנהל במלוא העצמה והמרץ, עשוי להנחיל לצד הנסוג תבוסה שאין לה תקנה.